

De Erfenis – Deel I

VMB-EGS · Van Merksteijn-Bern Economic Governance System

Gelaagde governance-architectuur voor grote schaal – een operationele beschrijving voor wie het ooit wil invoeren, testen of veranderen.

JACOBUS VAN MERKSTEIJN

MALTA · JUNI 2026

CONCEPT-DOCUMENT – VRIJ TE DELEN

Wat dit document is

Dit is geen wetenschappelijke verhandeling, geen politiek pamflet en geen consultancyrapport. Het is een **concept-document** dat is bedoeld als operationele beschrijving van een governance-systeem – bruikbaar voor wie het ooit wil invoeren, getest of veranderd.

De aanleiding is een persoonlijke. Een paar jaar geleden schreef Jacobus van Merksteijn *Nova Democratia*, een uitgewerkt voorstel voor democratische vernieuwing. Naarmate het werd uitgewerkt, bleek het te zwaar – een vergaderstructuur die de verlamming reproduceerde die het wilde genezen. Wat hier ligt is wat daarna kwam: een radicaal eenvoudiger en operationeel sterker systeem, ontstaan uit een eerlijke zelfkritiek op het eerdere werk.

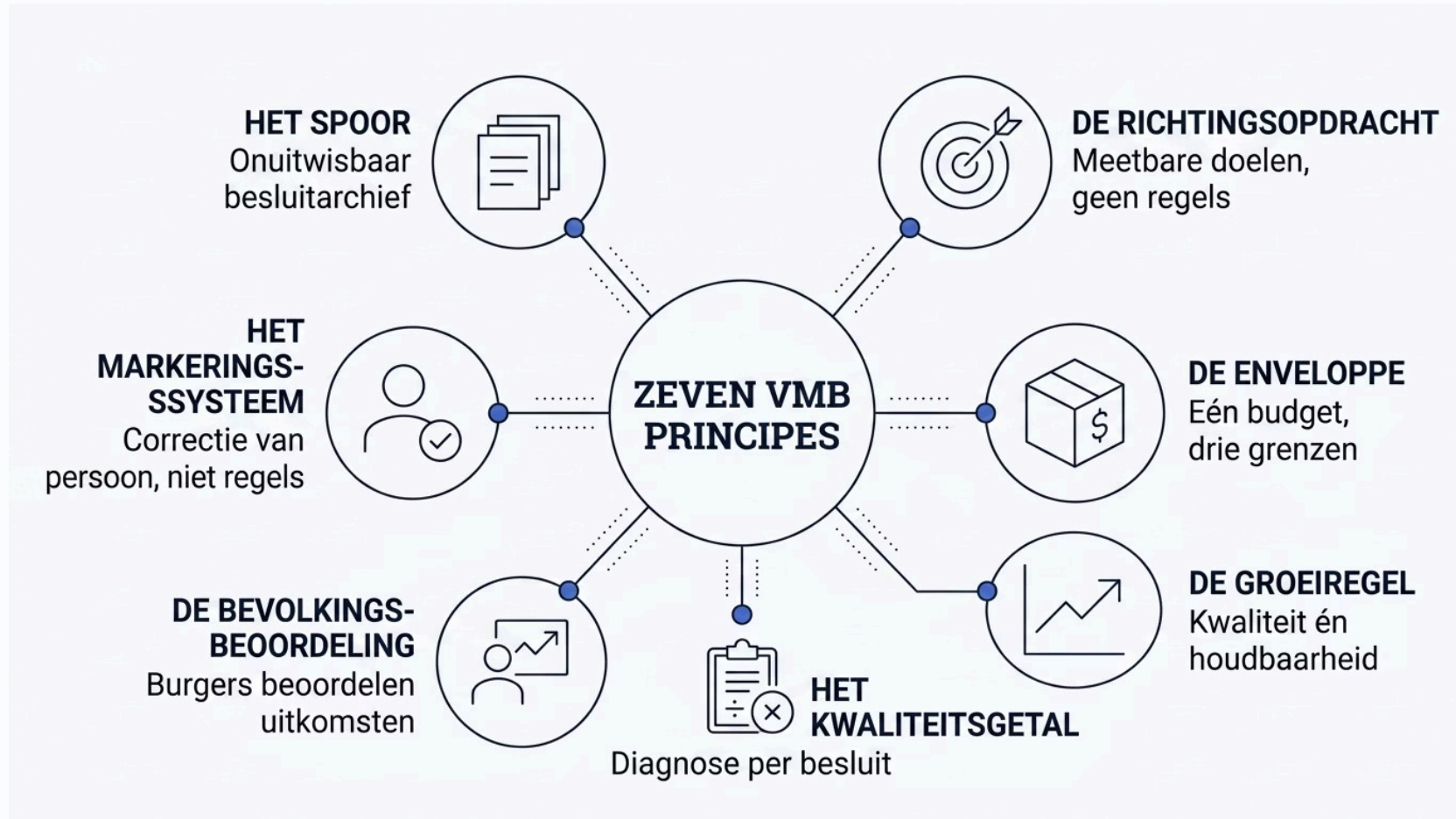
Het document wordt achtergelaten omdat de auteur niet zelf de implementator zal zijn. Zijn rol is denker en documentalist – ervoor zorgen dat het idee compleet, helder en operationeel klaar ligt voor wie het nodig heeft, wanneer dan ook. Crisis dwingt verandering af. Wanneer Europa in een diepere crisis komt, zullen er mensen zoeken naar een werkbaar alternatief. **Dit document is bedoeld om dan opgepakt te kunnen worden, zonder dat alles opnieuw moet worden bedacht.**

Voor wie is dit document?

- **De ondernemer** die in zijn eigen organisatie iets fundamenteel anders wil dan matrix-structuren en KPI-stapels.
- **De wethouder of burgemeester** die bereid is om één wijk of één domein te laten experimenteren.
- **De jongere denker** die over twintig jaar voor dezelfde problemen zal staan als wij nu – maar dan met een Europa dat er nog slechter aan toe is.
- **De ambtenaar** die in het bestaande systeem werkt, maar ziet dat het bestaande systeem niet houdt.

De Gedeelde Kern

Beide modellen – VMB-EGS voor grote schaal en VMB-DGM (Het Tafelmodel) voor menselijke schaal – delen een samenhangend fundament. Het is dit fundament dat het verschil maakt met bestaande governance-systemen. De modellen zijn slechts twee uitwerkingen ervan voor verschillende schalen.

Elk van deze zeven elementen versterkt de anderen. Geen enkel element werkt op zichzelf – samen vormen ze één gesloten systeem van sturen, beoordelen en corrigeren.

Één – Het Spoor

Alles wat besloten wordt, komt op het Spoor: een publiek-leesbaar, append-only, onuitwisbaar besluitarchief. Wat, wanneer, door wie, met welke motivatie. Niets gebeurt onzichtbaar. Niets wordt achteraf gewist. Niets wordt teruggedraaid om de geschiedenis te herschrijven.

Wat het Spoor is

Het Spoor is de gemeenschappelijke werkelijkheid waar het systeem op draait. Zonder Spoor werkt geen van de andere elementen, want geen van de andere elementen kan reageren op patronen die niet zichtbaar zijn. Dit klinkt eenvoudig – en dat is het ook in techniek. Het is **radicaal in cultuur**.

De meeste organisaties hebben er een geweldig belang bij dat besluiten ondoorzichtig blijven – niet om te bedriegen, maar omdat doorzichtigheid hen confronteert met fouten waarvoor ze geen veilig kader hebben.

De paradox van zichtbaarheid

Het Spoor maakt fouten zichtbaar. De rest van het systeem zorgt dat **zichtbaarheid geen straf wordt**. Dit is de crux: transparantie zonder psychologische veiligheid leidt tot verbergen. Transparantie mét een systeem dat diagnose stelt in plaats van schuld toewijst, leidt tot leren.

- ① Het Spoor is de technische ruggengraat van het hele systeem. Alle andere elementen – richtingsopdracht, enveloppe, groeiregel, kwaliteitsgetallen – zijn pas betekenisvol omdat ze op het Spoor zichtbaar worden.

Twee & Drie – Richting & Enveloppe

De Richtingsopdracht

Elk blok krijgt aan het begin van de periode een richtingsopdracht. Niet een budget. Niet een regelboek. Niet een visie-document van zestig bladzijden.

Een richtingsopdracht bestaat uit **twee tot vier meetbare doelen** voor de periode: een startwaarde, een streefwaarde, een termijn. Niet vaag ("we willen een fijne wijk"), maar concreet ("leefbaarheidsscore van 6,8 naar 7,2; twee verkeersknelpunten opgelost; aantal eenzame 70-plussers met -15%").

De richting is wat het bovenliggende blok bepaalt. Het *hoe* wordt overgelaten aan het lagere blok. Wie beide doet, vervalt in micromanagement. Wie geen van beide doet, vervalt in chaos.

De Enveloppe

Bij elke richtingsopdracht hoort **één enveloppe**: één bedrag voor de hele periode, één keer toegekend, niet onderverdeeld in honderd posten. Wat het blok ermee doet, is zijn zaak.

Bij elke enveloppe horen exact **drie grenzen**, niet meer:

- **Maximum per alleen-besluit.** Boven dit bedrag verplicht naar de tafel.
- **Maximum per categorie.** Voorkomt dat de hele enveloppe in één type uitgave verdwijnt.
- **Reserve-minimum.** Een percentage dat aan het einde over moet zijn voor onverwachte zaken.

Drie getallen. De rest is vrij.

- ✔ **Wat hieraan nieuw is:** Niet-besteed geld vloeit niet automatisch terug naar boven. De volgende enveloppe wordt niet bepaald door wat je het vorige jaar hebt uitgegeven, maar door wat je hebt **bereikt**. Wie de richting haalt met minder geld krijgt meer vrijheid, niet minder. Het systeem belooft efficiëntie in plaats van consumptie – een directe remedie tegen het december-bestedingssyndroom.

Vier – De Groeiregel

Hier ligt de overkoepelende toets die alles bij elkaar houdt. Elke richtingsopdracht wordt aan het einde van de periode op twee dingen **tegelijk** getoetst.

Kwaliteit van de uitkomst

Wat heeft dit blok daadwerkelijk geleverd, in termen van het doel? Niet *output* (hoeveel vergaderingen, hoeveel rapporten), maar *outcome* – is de wijk werkelijk leefbaarder, is het probleem werkelijk opgelost?

Economische werkbaarheid

Kon dit volgehouden worden? Putten we mensen, materiaal of middelen uit? Is wat we doen economisch consistent – gebruikt het niet meer dan het opbrengt, in de breedste zin?

 Het sluipgif: Hoge kwaliteit zonder economische werkbaarheid is onhoudbaar – je gaat ten onder aan je eigen doelen. Het scenario waarbij een blok zijn doelen haalt door zijn mensen uit te branden, ziet er op papier prima uit. Conventionele systemen zien dit pas als de uitval komt. De groeiregel maakt het zichtbaar als alarm, vóór de schade.

Negen mogelijke uitkomsten

	Economisch goed	Economisch krap	Economisch onhoudbaar
Kwaliteit gehaald	Groei mogelijk – uitbreiden, repliceren	Stabiel houden, bron wegnemen	 Alarm – succes wordt uitputting
Kwaliteit gedeeltelijk	Voortzetten, bijschaven	Diagnose: waar zit de mismatch	Stop – herziening domein
Kwaliteit niet gehaald	Diagnose: waarom werkt het niet?	Diepste alarm	 Onmiddellijke ontbinding

Vijf & Zes – Kwaliteitsgetal & Bevolkingsbeoordeling

Controle is onvermijdelijk in elke organisatie. Het gaat niet om óf, maar om hoe. Conventionele controle is zwaar: regels, audits, comités, rapportages. De VMB-benadering is licht: **twee getallen per besluit, vanuit twee perspectieven.**

Het Kwaliteitsgetal (specialistisch)

Het bovenliggende blok geeft per beoordeeld besluit twee cijfers: een **probleem-getal** (was dit een probleem dat aandacht verdiende, op het juiste moment?) en een **oplossings-getal** (heeft de gekozen oplossing het probleem effectief en houdbaar aangepakt?).

Niet elk besluit wordt beoordeeld – een steekproef per periode, willekeurig getrokken. Alle kwaliteitsgetallen verschijnen op het Spoor. Patronen in beoordelaars worden zichtbaar. Een geloot burgerpanel beoordeelt uiteindelijk de hoogste beoordelaars – daar stopt de regressie.

De Bevolkingsbeoordeling (democratisch)

Per besluit op het Spoor geeft de bevolking twee cijfers: **probleem-herkenning** (vond ik dat dit een probleem was dat aandacht verdiende?) en **oplossings-tevredenheid** (vind ik het besluit een werkbare oplossing?).

Vragen moeten neutraal geformuleerd zijn, begrensd in scope, voorzien van geverifieerde context, en de vraagsteller staat met naam op het Spoor. Geen anonieme polls.

ⓘ Drie cijfers per besluit samen zijn diagnostisch: Kwaliteitsgetal hoog maar bevolkingsscore laag? → communicatiefout of paternalisme. Bevolking tevreden maar specialist niet? → populisme of onverwacht inzicht. Alle drie laag? → direct alarm, herziening nodig.

Zeven – Het Markeringssysteem

Fouten zijn goedkoop. Voorkoming is duur. Een organisatie die elke fout vooraf wil voorkomen via classificatie, drempels en controles, betaalt meer aan bureaucratie dan de fouten zelf kosten. **De omkering: het systeem corrigeert niet de regels, maar de persoon.**

De drie parameters

Parameter	Voorstel	Werking
N – drempel	3 markeringen	Één fout is pech. Twee is toeval. Drie is patroon.
T – telperiode	12 maanden, rollend	Oudere markeringen vervallen vanzelf. Wie zich herpakt, wint vertrouwen terug.
P – herstel	6 maanden schoon	Bevoegdheid hersteld zonder commissie, automatisch.

Bij N markeringen binnen T treedt één van twee gevolgen in, door de groep zelf te bepalen:

- **Domeinverlaging.** De persoon mag nog voorstellen doen maar verliest zijn alleen-bevoegdheid – besluiten gaan voortaan via de tafel.
- **Domeinonthefing.** Bij ernstige of herhaalde patronen wordt de persoon uit het domein verwijderd.

Filosofie: diagnose, geen straf

Geen straf. Geen schaamte. Het is een diagnose: deze persoon, in dit domein, in deze periode – het past niet. Mogelijk past hij beter in een ander domein. Mogelijk past hij beter in een ondersteunende in plaats van beslissende rol.

Het systeem herijkt wie wat mag, zonder de regels uit te breiden. Dit is het tegenovergestelde van de conventionele reflex: na een fout nieuwe regels schrijven voor *iedereen* omdat *één persoon* heeft gefaald.

- ❏ Het markeringssysteem voorkomt regelinflatie – het meest sluipende probleem in elke volwassen organisatie. Regels zijn er voor iedereen, markeringen zijn er voor wie het nodig heeft.

VMB-EGS – Architectuur in Tien Lagen

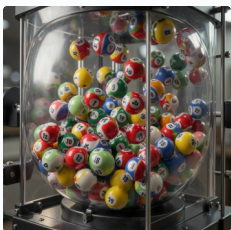
VMB-EGS is geen IT-product en geen wettekst, maar een **ontwerp-skelet voor besluitsystemen op grote schaal** – bruikbaar voor overheden, grote instellingen, supply chains en alle situaties waarin mensen elkaar niet persoonlijk kennen en niet persoonlijk vertrouwen. De architectuur scheidt structuur van inhoud: dezelfde tien lagen werken voor welk besluytype dan ook.

Laag	Naam	Functie	Data-object
L0	Presentatie	Portals, API gateway. Het enige contactpunt met de buitenwereld.	Inkomend verzoek
L1	Invoer	Adapter + identiteitsbinding. Wat is dit, en wie stuurt het?	InputEvent
L2	Validatie	Syntax, semantiek, duplicaten. Hard contract: geen verwerking zonder pass.	ValidatedInput
L3	Actoren & Autorisatie	Mag deze actor dit besluit nemen? Loting van controleurs.	AuthorizedContext
L4	Beslis & Orchestratie	Drie-stemmen-poort. Hier wordt het besluit feitelijk genomen.	DecisionOutcome
L5	Effectuering	Actuator-gateway, notificatie. Het besluit wordt uitgevoerd.	ActuationCommand
L6	Uitvoercontrole	Kwaliteit, compliance, audit. Achteraf: was het uitvoerbaar?	ComplianceFinding
L7	Datalaag (het Spoor)	Append-only audit-log, publiek-leesbaar. Het Spoor van alles.	AuditRecord
L8	Misbruikdetectie	Anomalie, fraude. Kan L3 en L4 onmiddellijk overschrijven.	RiskAssessment
L9	Governance & Normering	Policy, standard registry. Distribueert regels naar L2, L4, L6 en L8.	PolicyDocument

Geen enkel besluit kan een laag overslaan zonder dat dit zichtbaar is in het Spoor. Niet alle lagen hoeven actief te zijn voor elk besluit – maar de afwezigheid van een laag is altijd expliciet en geregistreerd.

De Drie Revolutionaire Toevoegingen

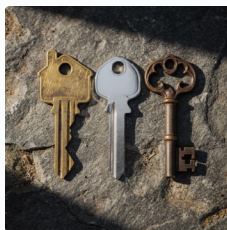
De architectuur zoals hierboven beschreven is in zekere zin conventioneel – vergelijkbare opzet bestaat in moderne governance-frameworks. **Drie precieze toevoegingen maken het systeem fundamenteel anders dan alles wat eraan voorafging.**

Toevoeging 1 – Sortition Engine in L3

Bij elk besluit trekt het systeem **drie controleurs willekeurig** uit een vaste pool. Anoniem voor elkaar, niet-herbenoembaar voor dezelfde zaak, zonder mogelijkheid om relaties op te bouwen met de gecontroleerde.

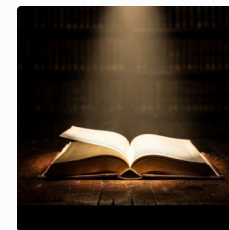
Dit vervangt vaste auditcommissies, vaste toezichthouders en alle vormen van vertrouwensrelatie tussen controleur en gecontroleerde. Corruptie wordt structureel onmogelijk omdat er niemand is om mee te conspireren. De gecontroleerde weet niet wie er kijkt; de controleur weet niet voor wie hij het doet.

Toevoeging 2 – Drie-stemmen-poort in L4

Geen enkele uitvoering vindt plaats voordat drie onafhankelijke instanties – de **regel-engine**, een **verantwoordelijke mens** en het **geloot panel** uit toevoeging 1 – simultaan akkoord hebben gegeven binnen één tijdsvenster T.

Niet sequentieel (eerst tekenen, dan controleren), maar tegelijk. Eén ontbrekende stem = besluit vervalt, geen herkansing. Dit vervangt hiërarchisch tekenrecht, escalatiepaden, fiat-besluiten en alle vormen van rugdekking-na-de-feiten.

Toevoeging 3 – Publiek Spoor in L7

De append-only audit-log van L7 krijgt een **publiek-leesbare view**: wie deed wat, met welke drie stemmen, met welke motivatie. Controleur-IDs zijn anoniem maar beslissingen volledig traceerbaar.

Dit vervangt externe accountants, parlementaire onderzoeken, klokkenluiderswetten en interne toezichtafdelingen – die zijn allemaal vormen van achteraf-controle die emergent volgen uit een transparant systeem.

Controle is structureel-anoniem en simultaan. Twee eigenschappen die nooit eerder samen zijn geïmplementeerd op deze schaal.

De Architectuur Visueel

De volgende twee diagrammen tonen het verloop van één besluit door alle tien lagen, met de drie revolutionaire toevoegingen gemarkeerd op L3, L4 en L7.

Figuur 1 – VMB-EGS hoofd-PFD. Verloop van één besluit door alle tien lagen, met de drie revolutionaire toevoegingen op L3 (Sortition Engine), L4 (Drie-stemmen-poort) en L7 (Publiek Spoor).

Figuur 2 – Canoniek stroomloopschema van één besluit. De drie toevoegingen vormen samen één gesloten regelkring die manipulatie en rugdekking structureel uitsluit.

VMB-EGS in de Praktijk – Zes Scenario's

Architectuur op papier is één ding. Hoe het systeem reageert op concrete situaties is een ander. De zes onderstaande scenario's laten zien hoe VMB-EGS zich anders gedraagt dan conventionele governance-systemen – juist in de gevallen die bestaande systemen niet aankunnen.

- 1 Ambtenaar kent controleur**
Bij conventionele audits is dit een belangenconflict met meldingsformulieren en ontvankelijkheidstoetsen. Bij VMB-EGS bestaat het probleem niet: controleurs zijn anoniem voor de gecontroleerde én voor elkaar. Geen verschoning nodig.
- 2 Topbestuurder wil uitzondering**
In conventionele systemen lukt dit via een telefoontje achter gesloten deuren. Bij VMB-EGS is er geen kanaal voor: elke handeling gaat door L0/L1. Een uitzondering vragen kan – maar verschijnt direct op het Publiek Spoor. De vraag zelf wordt zichtbaar.
- 3 Pool wordt te klein**
Bij een kleine organisatie past het systeem zich aan. Bij minder dan zes potentiële controleurs valt de loting weg en wordt het besluit automatisch behandeld als VMB-DGM Spoor 2 – alle stemmenhouders samen aan tafel. De schaal bepaalt het mechanisme.
- 4 Controleur weigert te beslissen**
Eén ontbrekende stem = besluit vervalt. De aanvrager kan opnieuw indienen, het systeem trekt een nieuwe loting. Herhaaldelijke timeouts van dezelfde controleur verschijnen op het Spoor en worden zichtbaar als patroon.
- 5 L9 wijzigt regel midden in proces**
Het tijdstip van de policy-versie wordt vastgelegd bij L2. Een besluit dat al in beweging is op het moment van de wijziging, wordt afgehandeld onder de oude regels. Dit voorkomt rugdekking-achteraf en backdoor-politiek.
- 6 L8 vermoedt collusie in geloot panel**
Misbruikdetectie analyseert ook de stempatronen van de pool. Statistisch onwaarschijnlijke samenloop – drie controleurs die meermaals samen opduiken in dezelfde categorie – leidt tot tijdelijke uitsluiting en heronderzoek. Het patroon wordt onderzocht, niet de persoon beschuldigd.

| *Het verschil tussen een goed en een slecht governance-systeem is niet hoe het werkt bij ideale mensen – dat doet elk systeem – maar hoe het werkt bij mensen met slechte intenties.*

Open Punten voor Implementatie

Het VMB-EGS is een conceptuele architectuur. Drie operationele details moeten per implementatie worden vastgesteld voordat het systeem operationeel kan draaien. Ze zijn bewust open gelaten – niet uit onvermogen, maar omdat de juiste waarden afhankelijk zijn van de specifieke context.

Sortition Engine Specificatie

Pool-grootte, trekkingsfrequentie, methode om manipulatie van de trekking zelf te voorkomen. Verifiable randomness is technisch oplosbaar – de politieke vraag is: wie beheert de seed en hoe wordt dat zichtbaar op het Spoor?

Tijdsvenster T

Hoe lang krijgen controleurs om te stemmen? Wat gebeurt er bij een tie (twee voor, één tegen)? Wat bij timeout (één of meer controleurs reageren niet binnen T)? De keuze van T bepaalt de balans tussen snelheid en zorgvuldigheid.

Anonimiteit vs. Traceerbaarheid

De controleur moet anoniem blijven maar zijn stem onweerlegbaar zijn. Cryptografische technieken als commitment schemes of zero-knowledge proofs maken dit mogelijk – maar vereisen keuzes over welke partij de cryptografische sleutels beheert en onder welke voorwaarden ze geopend kunnen worden.

❏ **Status:** Conceptuele architectuur. Niet getest op grote schaal. Geschikt als referentiekader voor organisaties die hun governance fundamenteel willen herzien. Het document is vrij te delen en vrij op te pakken – dat is precies de bedoeling.

Wat ik achterlaat is geen leger. Het is een richting. Voor wie die richting wil oppakken, ligt het systeem klaar.

– Jacobus van Merksteijn, Malta, juni 2026